© Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Установа адукацыі «Рэспубліканскі інстытут кантролю ведаў»

УВАГА! *Фатаграфаванне, капіраванне і распаўсюджванне тэставага матэрыялу цягне за сабой адміністрацыйную адказнасць.*

ДРТ–2026 г.

Грамадазнаўства

Варыянт змяшчае 38 *заданняў і складаецца з часткі* А *(*16 *заданняў) і часткі* В *(*22 *заданні). На выкананне ўсіх заданняў адводзіцца* 90 *мінут. Будзьце ўважлівыя! Жадаем поспеху!*

Частка А

У заданнях часткі А ***толькі адзін*** *з прапанаваных адказаў з'яўляецца правільным. У бланку адказаў пад нумарам задання пастаўце метку (×) у клетачцы, якая адпавядае нумару выбранага Вамі адказу.*

А1. Паняцце, якое пайшло ад грэчаскага «мастацтва, майстэрства, уменне» і абазначае ўсю сукупнасць сродкаў, з дапамогай якіх чалавек уздзейнічае на прадмет працы ў працэсе вытворчай дзейнасці, – гэта:

1) культура;
2) інавацыі;
3) навука;
4) прагрэс;
5) тэхніка.

А2. Да агульных здольнасцей адносяцца:

1) музыкальныя здольнасці;
2) тэхнічныя здольнасці;
3) разумовыя здольнасці;
4) мастацкія здольнасці;
5) спартыўныя здольнасці.

А3. Іерархіі патрэб (ад ніжэйшых да больш высокіх), распрацаванай А. Маслоу, адпавядае ланцужок:

1) фізіялагічныя патрэбы → імкненне да фізічнай бяспекі → імкненне да сацыяльных сувязей;
2) імкненне да сацыяльных сувязей → фізіялагічныя патрэбы → імкненне да фізічнай бяспекі;
3) фізіялагічныя патрэбы → патрэба ў самаактуалізацыі → імкненне да фізічнай бяспекі;
4) імкненне да фізічнай бяспекі → патрэба ў самаактуалізацыі → імкненне да сацыяльных сувязей;
5) імкненне да грамадскай павагі і прызнання → патрэба ў самаактуалізацыі → імкненне да фізічнай бяспекі.

А4. Да вертыкальнай сацыяльнай структуры адносіцца такая сацыяльная група, як:

1) беларусы;
2) сярэдні клас;
3) хрысціяне;
4) жанчыны;
5) непаўналетнія.

А5. У Рэспубліцы Беларусь перапіс насельніцтва праводзіўся ў:

1) 1994 г.;
2) 2021 г.;
3) 2011 г.;
4) 2019 г.;
5) 2022 г.

А6. У структуру маралі ўваходзяць:

1) веды і перажыванні;
2) факты і адчуванні;
3) пачуцці і эмоцыі;
4) вопыт і практыка;
5) каштоўнасці і нормы.

А7. Выберыце варыянт адказу, абодва элементы якога з’яўляюцца характарыстыкамі філасофіі:

а) апора на лагічна абгрунтаваныя веды **б)** абмежаванасць дагматамі, г. зн. палажэннямі, якія не падлягаюць сумненню і крытыцы **в)** пабудова сістэм светатлумачэння на рацыянальнай аснове **г)** адсутнасць унутранай свабоды і зварот да аўтарытэтаў **д)** выкарыстанне толькі слоў натуральнай, паўсядзённай мовы, без дакладна вызначанага зместу	**1)** а, г **2)** а, в **3)** г, д **4)** б, в **5)** б, г

А8. *Прафесійны фатограф Андрэй купіў новы фотаапарат, які ён зараз актыўна выкарыстоўвае ў сваёй працы.* **Дадзены прыклад ілюструе такую форму прыватнай уласнасці, як:**

1) кааператыўная;
2) акцыянерная;
3) індывідуальная;
4) долевая;
5) асабістая.

А9. Спаборнасць, саперніцтва паміж эканамічнымі суб’ектамі за найбольш выгадныя ўмовы вытворчасці і/ці рэалізацыі тавараў і паслуг, за выжыванне і эканамічны росквіт – гэта:

1) крэдытаванне;
2) канкурэнцыя;
3) дэпазіт;
4) лізінг;
5) дэнамінацыя.

А10. Сукупнасць метадаў уздзеяння дзяржавы на вытворчасць з мэтай стварэння новых тэхналогій і выпуску новых відаў прадукцыі, а таксама пашырэння рынкаў збыту айчынных тавараў – гэта:

1) нацыянальная палітыка;
2) культурная палітыка;
3) канфесійная палітыка;
4) інавацыйная палітыка;
5) дэмаграфічная палітыка.

А11. Выберыце правільны варыянт запаўнення схемы.

АСНОЎНЫЯ ПАЛІТЫЧНЫЯ ІДЭАЛОГІІ

Класічны лібералізм	**Класічны кансерватызм**	**Класічны сацыялізм**
Назва ад лац. **А)__________**	Назва ад лац. «захоўваць»	Назва ад лац. «грамадскі»
Засноўваецца на ідэях індывідуалізму, свабоды асобы, абароны прыватнай уласнасці і рыначнай эканомікі	Засноўваецца на ідэях традыцыяналізму і недатыкальнасці прыватнай уласнасці, выступае супраць рэвалюцыйных пераўтварэнняў	**Б)__________**

1) А – «карэнны», Б – засноўваецца на ідэі неўмяшання дзяржавы ў эканоміку;
2) А – «свабодны», Б – засноўваецца на ідэях калектывізму, грамадскай уласнасці і сацыяльнай роўнасці;
3) А – «адзінаўладдзе», Б – засноўваецца на традыцыйных каштоўнасцях (сямейных, манархічных, рэлігійных і інш.);
4) А – «народаўладдзе», Б – засноўваецца на ідэях калектывізму, грамадскай уласнасці і сацыяльнай роўнасці;
5) А – «частка», Б – засноўваецца на ідэі неўмяшання дзяржавы ў эканоміку.

А12. Прыкладам грамадскага аб’яднання ў Рэспубліцы Беларусь з’яўляецца:
1) Беларускі прафесійны саюз работнікаў аховы здароўя;
2) Нацыянальны сход Рэспублікі Беларусь;
3) Зэльвенскі раённы Савет дэпутатаў;
4) Маладзечанскі раённы выканаўчы камітэт;
5) Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь.

А13. Кіраўніцкім правам называюць:
1) грамадзянскае права;
2) прыватнае права;
3) адміністрацыйнае права;
4) канстытуцыйнае права;
5) крымінальнае права.

А14. Адной з умоў набыцця грамадзянства Рэспублікі Беларусь па нараджэнні з’яўляецца:
1) веданне дзяржаўных моў Рэспублікі Беларусь;
2) пастаяннае пражыванне на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь;
3) дасягненне ўзросту 19 гадоў;
4) наяўнасць у аднаго ці абодвух бацькоў дзіцяці грамадзянства Рэспублікі Беларусь;
5) выкананне Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

А15. Выберыце правільнае сцверджанне.
1) У Рэспубліцы Беларусь адным з прынцыпаў выбарчага права з’яўляецца тайнае галасаванне.
2) Для Рэспублікі Беларусь характэрна прапарцыянальная выбарчая сістэма.
3) У Рэспубліцы Беларусь для таго, каб атрымаць права выбіраць, дастаткова мець грамадзянства Рэспублікі Беларусь.
4) Крымінальны кодэкс Рэспублікі Беларусь з’яўляецца асноўным дакументам, у якім замацаваны прынцыпы выбарчага права.
5) У Рэспубліцы Беларусь выбары праходзяць на аснове ўсеагульнага, няроўнага і ўскоснага выбарчага права.

А16. У адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь як правам, так і абавязкам бацькоў з’яўляецца:
1) асабістае валоданне ўласнасцю, атрыманай у дар;
2) утрыманне паўналетніх дзяцей;
3) заключэнне шлюбнага дагавора;
4) прадастаўленне ўтрымання мужу або жонцы;
5) выхаванне сваіх дзяцей.

Частка В

Адказы, атрыманыя пры выкананні заданняў часткі В, *запішыце ў бланку адказаў. Кожную літару, лічбу пішыце ў асобнай клетачцы (пачынаючы з першай) па ўзорах, указаных у бланку. Адказ у выглядзе слова, некалькіх слоў пішыце без прабелаў, злучка або іншых раздзяляльных знакаў.*

У заданнях **В1−В3** *дапоўніце сказ. Адказ запішыце* ***СЛОВАМ*** *у той форме, у якой яно павінна быць выкарыстана ў сказе.*

В1. Паняцце, якое паходзіць ад лацінскага слова «спавяданне» і абазначае асобныя напрамкі ў рамках адной рэлігіі, асаблівасці веравызнання ў межах пэўнага рэлігійнага вучэння, – гэта _________.

В2. Найважнейшы закон рыначнага ўзаемадзеяння, згодна з якім пры павелічэнні цаны на тавар змяншаецца колькасць тавару, якую спажыўцы гатовы набыць, – гэта закон ________.

B3. Паняцце, якое абазначае:
а) цэнтральны інстытут палітычнай сістэмы;
б) асаблівую форму арганізацыі палітычнай улады, якая валодае адмысловым апаратам кіравання грамадствам для забеспячэння яго цэласнасці, арганізаванасці і пэўнага парадку ў ім, – гэта _________.

У заданні **B4** *адказ запішыце* ***ЛІЧБАЙ****. Напрыклад:* **1**.

B4. Выберыце з указаных сацыяльных працэсаў той, які адбыўся РАНЕЙ за іншыя:
1) прамысловая рэвалюцыя; **2)** аграрная рэвалюцыя; **3)** навукова-тэхнічная рэвалюцыя.

У заданні **B5** *адказ запішыце* ***ЛІЧБАМІ****, захоўваючы атрыманую паслядоўнасць. Напрыклад:* **123**.

B5. Размясціце ўказаныя дакументы па правах дзіцяці ў храналагічнай паслядоўнасці (ад прынятага раней да прынятага пазней):
1) Канвенцыя аб правах дзіцяці, прынятая Генеральнай Асамблеяй ААН;
2) Закон Рэспублікі Беларусь «Аб правах дзіцяці»;
3) Дэкларацыя правоў дзіцяці, прынятая Лігай Нацый.

У заданнях **B6–B13** *адказ запішыце* ***ЛІЧБАМІ*** *(парадак запісу лічбаў не мае значэння, колькасць лічбаў у адказе ва ўказаных заданнях можа адрозніваецца). Напрыклад:* **12** *або* **153**.

B6. Адзначце характарыстыкі планавай эканомікі:
1) кіраванне эканомікай поўнасцю вызначаецца звычаямі і традыцыямі;
2) заахвочваецца свабода прадпрымальніцкай дзейнасці;
3) пануе дзяржаўная ўласнасць на сродкі вытворчасці;
4) усе пытанні эканомікі вырашаюцца пры дапамозе рынавых механізмаў;
5) дамінуе дырэктыўнае размеркаванне;
6) прысутнічае цэнтралізаванае планаванне.

B7. Адзначце праявы такога прынцыпу міжнароднага права, як суверэнная роўнасць дзяржаў:
1) наяўнасць ва ўсіх дзяржаў аднолькавых правоў у міжнародных адносінах;
2) самастойнасць дзяржаў у вырашэнні пытанняў іх удзелу ў міжнародных арганізацыях;
3) наяўнасць у дзяржавах гарантый ажыццяўлення правоў чалавека;
4) наяўнасць ва ўсіх дзяржаў аднолькавых абавязкаў у міжнародных адносінах;
5) вырашэнне супярэчнасцей, якія ўзнікаюць паміж дзяржавамі, мірнымі сродкамі;
6) непрымяненне сілы ці пагрозы сілай.

B8. Адзначце суб’екты сістэмы гарантавання нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь:
1) дзяржаўныя органы;
2) тэрыторыя;
3) грамадскія аб’яднанні;
4) грамадзяне;
5) суверэнітэт;
6) Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь.

B9. Адзначце прыклады паўнацэнных грошай:
1) манеты з каштоўных металаў;
2) папяровыя грошы;
3) манеты з некаштоўных металаў;
4) таварныя грошы;
5) банкаўскія карткі.

В10. Выберыце правільныя сцверджанні.

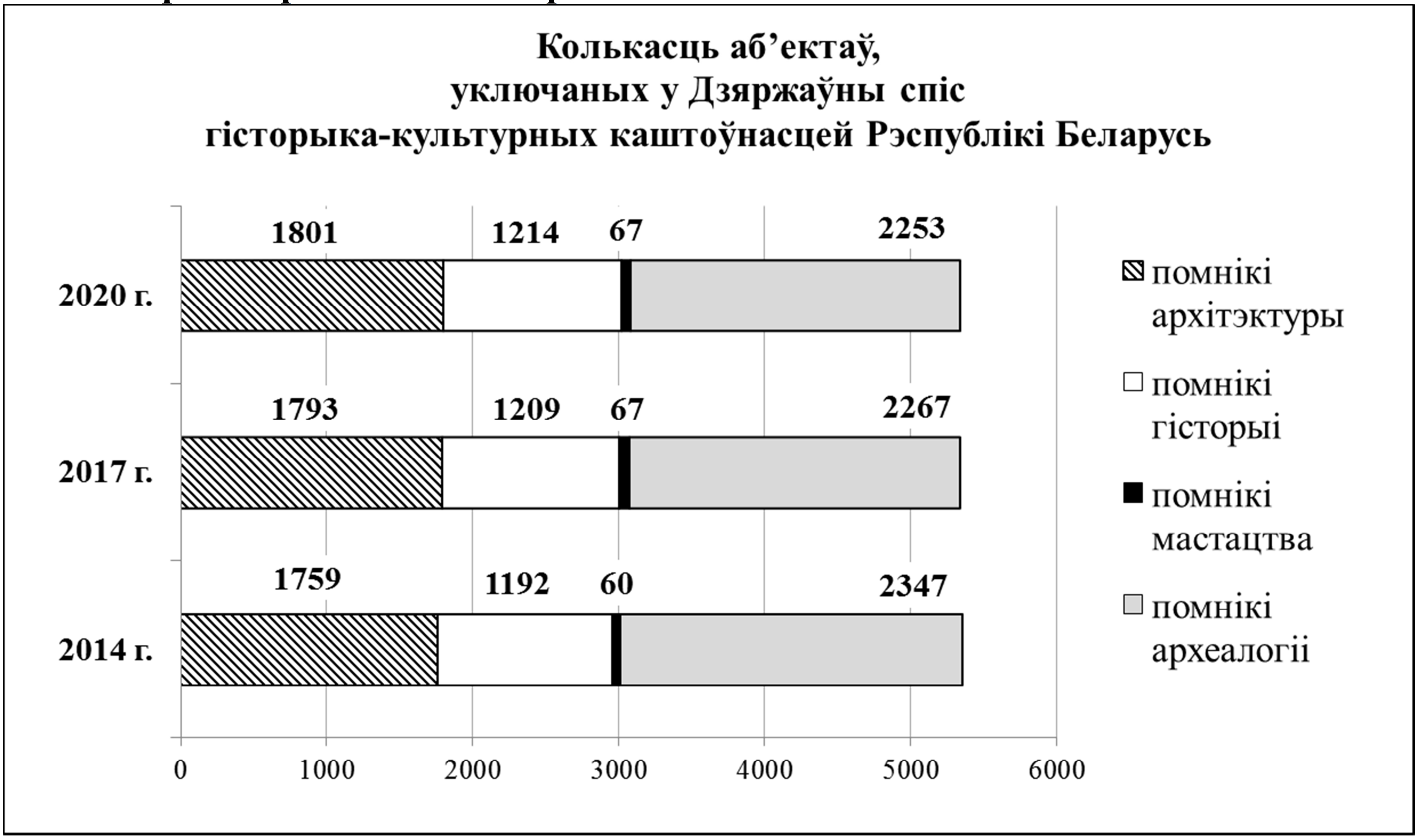

Згодна з данымі дыяграмы ў Рэспубліцы Беларусь:

1) У 2014 г. колькасць помнікаў археалогіі, уключаных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей, была меншай, чым колькасць помнікаў архітэктуры, уключаных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей.

2) З 2017 па 2020 г. колькасць помнікаў мастацтва, уключаных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей, не змянілася.

3) У 2014 г. колькасць помнікаў гісторыі, уключаных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей, была большай, чым колькасць помнікаў архітэктуры, уключаных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей.

4) З 2014 па 2020 г. колькасць помнікаў гісторыі, уключаных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей, зменшылася.

5) У 2017 г. колькасць помнікаў археалогіі, уключаных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей, была большай, чым у 2020 г.

В11. Выберыце правільныя сцверджанні, якія характарызуюць паспяховыя зносіны.

1) Найважнейшым прынцыпам паспяховых зносін з’яўляецца разуменне сітуацыі зносін, г. зн. кантэксту.

2) Прынцып зваротнасці з’яўляецца асновай этыкету.

3) Выкарыстанне слэнгу спрашчае паўсядзённае ўзаемадзеянне паміж носьбітамі гэтага слэнгу.

4) Тактоўнасць, г. зн. унутраная ўпэўненасць асобы ва ўласнай каштоўнасці, вельмі важная для паспяховых зносін.

5) Выкарыстанне слэнгу па-за межамі той групы, дзе ён быў сфарміраваны, заўсёды паляпшае ўзаемаразуменне з навакольнымі.

6) Добрае разуменне кантэксту зносін магчыма пры ўмове працяглага ўдзелу людзей у сумеснай дзейнасці.

B12. Выберыце правільныя сцверджанні, якія характарызуюць Парламент Рэспублікі Беларусь.

1) Парламент Рэспублікі Беларусь з’яўляецца кантрольна-наглядным органам краіны.
2) Заканадаўчая ўлада ў Рэспубліцы Беларусь прадстаўлена Парламентам.
3) Парламент Рэспублікі Беларусь называецца Саветам Рэспублікі.
4) Парламент Рэспублікі Беларусь з’яўляецца прадстаўнічым органам улады.
5) У склад Палаты прадстаўнікоў Парламента Рэспублікі Беларусь уваходзяць дэпутаты, абраныя ў выніку прамых выбараў.
6) Урад Рэспублікі Беларусь ажыццяўляе кантроль за дзейнасцю Парламента.

B13. Выберыце правільныя сцверджанні, якія характарызуюць маральныя асновы навукі.

1) З праблемай маральных асноў навукі шчыльна звязана праблема адказнасці вучонага перад грамадствам.
2) Прынцып арганізаванага скептыцызму азначае, што вучоныя павінны крытычна ставіцца да выказаных ідэй, у тым ліку і сваіх уласных.
3) Прынцып універсалізму азначае, што ацэнка любой навуковай ідэі павінна залежаць ад навуковага аўтарытэту і сацыяльнага статусу яе аўтара.
4) Прынцып агульнасці азначае, што адзіным уладальнікам вынікаў навуковых даследаванняў з’яўляецца вучоны, які іх праводзіў.
5) Прынцып бескарыслівасці азначае, што вучоны ў першую чаргу павінен імкнуцца да пошуку ісціны, а не атрымання асабістай карысці.
6) Іванам Паўлавым былі сфармуляваны чатыры базавыя прынцыпы, якімі павінны кіравацца вучоныя ў сваёй даследчай дзейнасці.

У заданнях **B14–B16** *адказ запішыце ў выглядзе* ***СПАЛУЧЭННЯ ЛІТАР І ЛІЧБАЎ****, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар верхняга рада. Напрыклад:* **А1Б6В4**.

Памятайце, што некаторыя даныя ніжняга рада могуць не выкарыстоўвацца.

B14. Устаўце ў прыведзеным тэксце на месцы пропускаў словы (словазлучэнні) з прапанаванага спіса, якія падыходзяць па сэнсе. Выбірайце словы (словазлучэнні) паслядоўна, мысленна ўстаўляючы іх у патрэбнай форме.

Медыятэксты – гэта паведамленні, тэксты, створаныя ў розных відах і жанрах медыя. Кожны медыятэкст утрымлівае **А)** ________, г. зн. пэўнае пасланне, галоўную ідэю, пасыл, які закладваюць яго стваральнікі. Прыватнае паведамленне становіцца медыятэкстам, **Б)** ________. Медыя амаль імгненна дастаўляюць інфармацыю ў любую кропку свету. **В)** __________ з’яўляецца мэтавая аўдыторыя

1) адрасат медыя	**3)** артэфакт	**5)** як толькі яно апублікавана
2) меседж	**4)** стваральнік медыя	**6)** як толькі яно задумана

B15. Устаўце ў прыведзеным тэксце на месцы пропускаў словы (словазлучэнні) з прапанаванага спіса, якія падыходзяць па сэнсе. Выбірайце словы (словазлучэнні) паслядоўна, мысленна ўстаўляючы іх у патрэбнай форме.

У адпаведнасці з працоўным заканадаўствам Рэспублікі Беларусь работнік, які заключыў працоўны дагавор на няпэўны тэрмін, мае права скасаваць яго па ўласным жаданні, папярэдзіўшы пра гэта наймальніка пісьмова не пазней чым за **А)** ________. Па пагадненні бакоў працоўны дагавор **Б)** ________ быць скасаваны да заканчэння тэрміну папярэджання. Спыненне працоўнага дагавора афармляецца **В)** ________, што з’яўляецца падставай для разліку з работнікам і занясення запісу ў працоўную кніжку

1) вусная згода работніка	**3)** загад наймальніка	**5)** 1 месяц	**7)** можа
2) 6 месяцаў	**4)** 3 месяцы	**6)** не можа	**8)** указ Кіраўніка дзяржавы

B16. Устаўце ў прыведзеным тэксце на месцы пропускаў словы (словазлучэнні) з прапанаванага спіска, якія падыходзяць па сэнсе. Выбірайце словы (словазлучэнні) паслядоўна, мысленна ўстаўляючы іх у патрэбнай форме.

Існуе мноства азначэнняў паняцця «сям'я». Аднак большасць навукоўцаў пад сямейнымі адносінамі разумеюць шлюб, **А)** ________, сваяцтва. Сям'я як **Б)** ________ сацыяльная група ўяўляе сабой нефармальнае аб'яднанне людзей. З пункту гледжання закону шлюбныя адносіны прызнаюцца дзяржавай толькі **В)** ________		
1) каханне	**3)** малая	**5)** у выпадку іх рэгістрацыі
2) вялікая	**4)** бацькоўства	**6)** у выпадку сумеснага пражывання

У заданні **B17** *адказ запішыце* ***ЛІЧБАМІ****, парадак запісу лічбаў не мае значэння. Напрыклад:* **12**.

B17. Адзначце сказы, у якіх дапушчана сэнсавая памылка. Звярніце ўвагу: неабходна адзначыць НЯПРАВІЛЬНЫЯ сцверджанні!

1) Адукацыя – гэта мэтанакіраваны працэс навучання і выхавання, які ажыццяўляецца на прафесійнай аснове спецыяльна падрыхтаванымі людзьмі. **2)** Пад выхаваннем разумеюць дзейнасць, асноўнай мэтай якой з'яўляецца засваенне навучэнцамі ведаў, уменняў і навыкаў. **3)** Навучанне ўяўляе сабой працэс, галоўнай мэтай якога з'яўляецца фарміраванне ў навучэнцаў каштоўнасцей, светапогляду, асобасных якасцей. **4)** Кожная гістарычная эпоха выбудоўвала такую сістэму адукацыі, якая не толькі абапіралася на дасягнуты да гэтага часу ўзровень ведаў, але і адпавядала мэтам развіцця грамадства. **5)** У развітых сістэмах адукацыі навучанне і выхаванне з'яўляюцца непарыўнымі кампанентамі адзінага цэлага. **6)** Права на адукацыю адносіцца да найважнейшых правоў чалавека.

У заданнях **B18–B21** *адказ запішыце ў выглядзе* ***СПАЛУЧЭННЯ ЛІТАР І ЛІЧБАЎ****, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка. Напрыклад:* **А1Б3В4**.

Памятайце, што некаторыя варыянты, прапанаваныя ў правым слупку, могуць не выкарыстоўвацца.

B18. Устанавіце адпаведнасць.

Паняцце	Навуковец, які ўвёў у навуковы ўжытак дадзенае паняцце
А) стэрэатып	**1)** Агюст Конт
Б) сацыяльны інстытут	**2)** Уолтэр Ліпман
В) сацыялогія	**3)** Макс Вебер
	4) Герберт Спенсер

B19. Устанавіце адпаведнасць.

Паняцце	Азначэнне
А) вытрымка	**1)** здольнасць чалавека рабіць захады для рэалізацыі ідэй, што ў яго ўзніклі
Б) ініцыятыўнасць	**2)** унутраны псіхічны працэс, які працякае ў форме перажыванняў і адлюстроўвае значнасць знешніх і ўнутраных сітуацый для чалавека
В) паслядоўнасць	**3)** уменне кантраляваць свае эмоцыі і пачуцці, пазбягаць імпульсіўных, неабдуманых дзеянняў
	4) схільнасць неадступна кіравацца чым-небудзь, ажыццяўляць дзеянні, якія бесперапынна ідуць адно за другім

В20. Устанавіце адпаведнасць.

Прававы інстытут	Функцыя
А) адвакатура **Б)** натарыят **В)** медыяцыя	**1)** засведчанне здзелак і наданне юрыдычнай сілы розным дакументам (дагаворы, завяшчанні, даверанасці і г. д.) **2)** вядзенне перагавораў бакоў з удзелам нейтральнай асобы ў мэтах урэгулявання спрэчкі шляхам выпрацоўкі ўзаемапрымальнага для ўдзельнікаў пагаднення **3)** ажыццяўленне нагляду за дакладным і аднастайным выкананнем нарматыўных прававых актаў **4)** аказанне юрыдычнай дапамогі ў мэтах ажыццяўлення і абароны правоў, свабод і інтарэсаў фізічных і юрыдычных асоб; удзел у крымінальным судаводстве ў якасці абаронцы

В21. Устанавіце адпаведнасць.

Паняцце	Азначэнне
А) злачынства **Б)** пакаранне **В)** прэзумпцыя невінаватасці	**1)** сукупнасць аб’ектыўных і суб’ектыўных прымет злачынства пэўнага віду **2)** мера крымінальнай адказнасці, якая прымяняецца па прыгаворы суда да асобы, асуджанай за злачынства, і якая заключаецца ў прадугледжаных законам пазбаўленні або абмежаванні правоў і свабод асуджанага **3)** здзейсненае вінавата (наўмысна ці па неасцярожнасці) і супрацьпраўна грамадска небяспечнае дзеянне (дзеянне ці бяздзеянне), якое забаронена законам пад пагрозай пакарання **4)** акалічнасці, якія сведчаць пра значнае зніжэнне ступені грамадскай небяспекі здзейсненага злачынства і асобы вінаватага **5)** адзін з прынцыпаў крымінальнага судаводства, які заключаецца ў тым, што асоба лічыцца невінаватай, пакуль яе віна ў здзейсненым злачынстве не будзе даказана ў парадку, прадугледжаным законам, і ўстаноўлена прыгаворам суда, які ўступіў у законную сілу

У заданні **В22** *адказ запішыце ў выглядзе* ***СПАЛУЧЭННЯ ЛІТАР І ЛІЧБАЎ****, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка, парадак запісу лічбаў не мае значэння. Напрыклад:* **А12Б34**.

Памятайце, УСЕ варыянты, прапанаваныя ў правым слупку, павінны быць выкарыстаны.

В22. Устанавіце адпаведнасць.

Від падатку	Характарыстыка
А) прамыя падаткі **Б)** ускосныя падаткі	**1)** выплачваюцца апасродкавана **2)** спаганяюцца непасрэдна з даходаў падаткаплацельшчыкаў **3)** уключаюць падатак на прыбытак **4)** выплачваюцца шляхам уключэння ў цану тавараў і паслуг